

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ; Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ; Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон. органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». – Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

Список використаних джерел:

1. Шило О. Г. Проблеми адаптації кримінального процесуального законодавства України до права Європейського Союзу. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. №2 (85). С. 109–122. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-109-122.pdf
2. Климкевич Р. А. Кримінальне процесуальне законодавство Європейського Союзу: поняття та ознаки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 244–247. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4242>
3. Климкевич Р. А. Кримінальне процесуальне законодавство України та Європейського Союзу: апроксимація та диференціація : дис доктора філософії за спеціальністю 081 Право /Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2022. 285 с.
4. Основи кримінальної політики Європейського Союзу: навчальний посібник / автори-упорядники: Житний О. О., Рибалко Г. С., Слінько Д. С., Харків, 2022. 147с. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/8b815635-47c1-4af0-9502-07df38b45cd9/>.pdf

Фідря Ю. О.

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри кримінального
правосуддя та правоохоронної
діяльності Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ДО ПИТАННЯ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ СТОСОВНО СУДДІ

Нормативне регулювання дисциплінарної відповідальності суддів та практика застосування цього інституту в Україні завжди була предметом особливої уваги державних інституцій, громадськості, правничої спільноти, а також міжнародних експертних організацій та установ. Дисциплінарна відповідальність є ефективним засобом забезпечення дотримання суддями стандартів професійної поведінки, а також дієвим інструментом здійснення соціального контролю та підвищення рівня довіри громадськості до судової влади та суддів. З огляду на це, вкрай важливо забезпечити функціонування ефективної та збалансованої про-

цедури дисциплінарного провадження стосовно суддів, у тому числі й шляхом побудови гнучкої та логічної системи дисциплінарних стягнень.

Для посилення незалежності та підзвітності судової влади, інших інститутів правосуддя шляхом удосконалення дисциплінарних процедур стосовно суддів групою народних депутатів України було розроблено **проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур» № 13137 (далі – проект Закону або законопроект) [1].**

З огляду на заявлену тему статті, проаналізуємо проблемні аспекти пропонованих проектом Закону підходів до дисциплінарних стягнень стосовно судді та доцільність їх імплементації у національне законодавство крізь призму забезпечення гарантій незалежності суддів, дотримання принципу правової визначеності, а також належної реалізації засади пропорційності дисциплінарного реагування.

Насамперед автори законопроекту пропонують запровадити категоризацію дисциплінарних проступків за їх тяжкістю (негативними наслідками), а тому встановлюють, що дисциплінарні проступки поділяються на незначні, серйозні та істотні. На думку творців проекту Закону, дисциплінарні стягнення до судді доцільно застосовувати залежно від тяжкості конкретного проступку, що сприятиме прозорій та передбачуваній практиці їх накладення [2, с. 5]. Не вдаючись в аналіз нової класифікації дисциплінарних проступків, розглянемо та проаналізуємо пропозиції щодо запропонованих законопроектом видів дисциплінарних стягнень.

По-перше, автори законопроекту вирішили зберегти такі дисциплінарні стягнення, як попередження, а також догану та сувору догану – з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця або трьох місяців відповідно. Ці стягнення пропонується застосовувати до суддів за вчинення незначного дисциплінарного проступку. Такий підхід видається цілком виправданим. Попередження як найлояльніший вид дисциплінарного стягнення, яке має виховний ефект, є найбільш застосовуваним у сучасній дисциплінарній практиці. Ще два види дисциплінарних стягнень – догану й сувору догану – можна розглядати як своєрідний «удар по кишені» судді, який, проте, є короткостроковим.

Також у законопроекті збережено найсуворіший вид дисциплінарного стягнення – подання про звільнення судді з посади, яке пропонується

застосовувати у випадку вчинення суддею істотного дисциплінарного проступку. Нові правила визначення істотних проступків викладено у істотно оновленій редакції ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1].

По-друге, у проєкті запропоновано принципово нові для української дисциплінарної практики дисциплінарні стягнення, які застосовуватимуться за вчинення суддею серйозного дисциплінарного проступку. Йдеться про грошове стягнення в розмірі від 25 до 50 відсотків місячної суддівської винагороди з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом 6 місяців та суворе грошове стягнення в розмірі від 50 до 100 відсотків місячної суддівської винагороди з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом 9 місяців.

Як зазначено у Пояснювальній записці до законопроєкту, для більш серйозних проступків, але які за ступенем негативних наслідків не тягнуть на звільнення судді, доцільно запровадити більш суттєві санкції. Такими санкціями можуть бути певні фінансові обмеження чи штрафи (така практика існує в Німеччині) [2, с. 5].

У цілому, не заперечуючи можливості застосування грошового стягнення до судді як дисциплінарного стягнення, вважаю наведену пропозицію надмірною та такою, що має не виправдано репресивний характер.

Дисциплінарні стягнення фінансового характеру певною мірою корелюють із підходами ряду європейських країн (Німеччина, Нідерланди, Швеція), однак рівень життя у цих країнах значно вищий, ніж в Україні. Більше того, соціальний контекст тривалої війни кардинально змінює рамки допустимості навіть тих норм, які відповідають європейським стандартам. У нинішніх умовах (воєнний стан, ризики для особистої безпеки, зруйновані приміщення судів, низький рівень життя, втрата людського капіталу) намагання імплементувати європейські механізми дисциплінарної відповідальності, які мають фінансовий характер, без адаптації до українських реалій може призвести до вкрай негативних наслідків. Зокрема, різке (нехай і не надто тривале) погіршення матеріального становища судді при збереженні його професійної відповідальності, навантаження, очікувань доброчесного виконання професійних обов'язків істотно збільшує корупційні ризики. Крім того, існує висока ймовірність, що грошові стягнення можуть бути використані як прихований інструмент втручання у діяльність суддів або ж розправи над ними.

Також постає питання відповідності таких пропозицій приписам Основного Закону України, відповідно до ст. 126 якого незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Суддівська незалежність базується на організаційно-правових, особистих, а також на соціально-економічних гарантіях, які, серед іншого, покликані унеможливити зовнішній тиск на суддю через позбавлення доходу. Згідно п. 8 ч. 5 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» незалежність судді забезпечується належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді.

Варто додати, що навіть КРЄС виступає проти зменшення заробітної плати як дисциплінарного стягнення, оскільки судді повинні отримувати однакову винагороду за подібну роботу [3].

По-третє, автори законопроекту залишили дисциплінарне стягнення у виді подання про переведення судді до суду нижчого рівня, однак доповнили його фінансовими обмеженнями – позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного року. Така позиція викликає, щонайменше, подив, адже указане дисциплінарне стягнення (у його нинішньому вигляді) упродовж дев'ятирічної дисциплінарної практики не застосовувалося жодного (!) разу. З огляду на це, відсутній будь-який сенс удосконалювати «мертву» норму та реанімувати те, що не працює.

Як зазначається у п. 34 Рекомендацій щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів (Варшавські рекомендації) 2023 р., загальне правило полягає у тому, що переведення не слід використовувати як метод накладення офіційної чи неофіційної дисциплінарної санкції [4]. Погоджуючись із таким підходом, зауважу ще один недолік цього стягнення: при його ймовірному застосуванні буде порушено принцип єдиного статусу судді в Україні, який не залежить від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді (ч. 2 ст. 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

По-четверте, автори законопроекту відмовились від такого виду стягнення як тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя з подальшим навчанням у Національній школі суддів України (далі – НШСУ). У пояснювальній записці стверджується, що як вид стягнення ця санкція є сумнівною, адже винний суддя звільняється від здійснення правосуддя зі збереженням свого посадового окладу, що у нинішніх умовах кадрового дефіциту призводить лише до збільшення навантаження на його колег суддів. Крім того, виглядає сумнівним направлення

судді на навчання в НШСУ, якщо його проступок стосується питань майнової доброчесності або іншої поведінки, не пов'язаної з відправленням правосуддя [2, с. 5].

Вважаю, що строк тимчасового відсторонення (1–6 міс.) – це нетривалий час, коли колеги судді відчуватимуть збільшення навантаження, а направлення судді до НШСУ для проходження курсу підвищення кваліфікації з подальшим кваліфікаційним оцінюванням буде доречним незалежно від виду та характеру вчиненого дисциплінарного проступку. Тим паче, що НШСУ розроблено низку змістовних та тематично розмаїтих курсів з суддівської етики та доброчесності, застосування антикорупційного законодавства, дотримання прав і свобод осіб на стадії досудового розслідування, з питань дотримання розумних строків під час відправлення правосуддя, застосування норм ГПК, КАСУ, ЦПК, КПК, для слідчих суддів тощо. Цей вид стягнення, без сумніву, заслуговує на самостійне місце в системі дисциплінарних стягнень: він має комплексний характер, оскільки поєднує виховний, фінансовий та освітньо-кваліфікаційний блок, і має потенціал до конструктивного впливу на професійний розвиток судді.

Насамкінець зазначу, що оновлення системи дисциплінарних стягнень стосовно суддів має відбуватись з урахуванням конституційних гарантій незалежності судової влади, міжнародних стандартів та реального контексту функціонування правосуддя в Україні. Запропоновані в законопроекті новації містять як раціональні, так і дискусійні елементи. З одного боку, збереження «класичних» стягнень та спроба диференціювати їх застосування за тяжкістю дисциплінарного проступку є логічним кроком до формування передбачуваної та прозорої дисциплінарної практики. З іншого боку, впровадження надмірних фінансових санкцій створює ризики порушення принципу пропорційності, а також підвищує ймовірність зовнішнього впливу на суддів.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур. Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56019> (дата звернення 11.04.2025)

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих

актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур». Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56019> (дата звернення 11.04.2025)

3. Висновок КРЕС № 27 (2024) про дисциплінарну відповідальність суддів. URL : https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/kryes_27_ukr_mova.pdf (дата звернення 11.04.2025)

4. Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів (Варшавські рекомендації) 2023 р. URL : <https://www.osce.org/files/f/documents/0/2/587376.pdf> (дата звернення 11.04.2025)

Хотенець П. В.,
*кандидат юридичних наук,
суддя Господарського суду Харківської області,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ПРО ДІАЛЕКТИКУ СУДОВОЇ ТА ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Судова політика та правова політика відіграють ключову роль у формуванні та функціонуванні правової системи будь-якої держави. Вони є двома взаємопов'язаними аспектами, які, хоча й мають окремі завдання та сфери впливу, об'єднуються спільною метою – забезпечення верховенства права, захисту прав і свобод громадян, та ефективного функціонування державних інституцій.

Судова політика зосереджується на організації та діяльності судової системи, регулюванні судового процесу, призначення суддівського корпусу, забезпеченні незалежності судової влади, оцінка національного судоустрою та судочинства, стану судової системи у цілому, а також визначення цілей, завдань та пріоритетів розвитку судової влади в державі [1, с. 23]. Це створює основу для справедливого та неупередженого правосуддя, яке є критично важливим для довіри суспільства до правової системи взагалі [2, с. 261].

Правова політика, у свою чергу, охоплює ширше коло питань. Вона включає законотворчу діяльність, спрямовану на розробку та прийняття нових законів та інших нормативно-правових актів, що відповідають

Фідря Ю. О.

ДО ПИТАННЯ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНИХ
СТЯГНЕНЬ СТОСОВНО СУДДІ 133

Хотенець П. В.

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ПРО ДІАЛЕКТИКУ СУДОВОЇ
ТА ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ 138

Хотинська-Нор О. З.

ЄДНІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ІНСТРУМЕНТАРІЮ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ
УКРАЇНИ..... 140

Храпенко О. О.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА:
ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 142

Шевчук О. М., Євечук О. І.

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД З ПИТАНЬ
ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ:
АНАЛІЗ ОКРЕМИХ РІШЕНЬ ЄСПЛ 146

СТУДЕНТИ ТА АСПІРАНТИ

Афанасьєва В., Машаро О.

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ І ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ
ДО СУДОВОЇ СИСТЕМИ 151

Басюк Ю. М.

ЕТИЧНІ МЕЖІ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ
МЕРЕЖАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА 154

Бєляєва К. О.

ДОВІРА ДО СУДУ В УКРАЇНСКОМУ СУСПІЛЬСТВІ:
ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ 159

Бідний Є. М.

НОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «МИТНИЙ
СПІР ЩОДО НАРАХУВАННЯ ТА СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ
ПЛАТЕЖІВ» КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ 162

Божко А. В.

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА АДВОКАТА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 166

Бондар Аліса

ПРИНЦИП ДОБРОВІЛЬНОСТІ ШЛЮБУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД 169